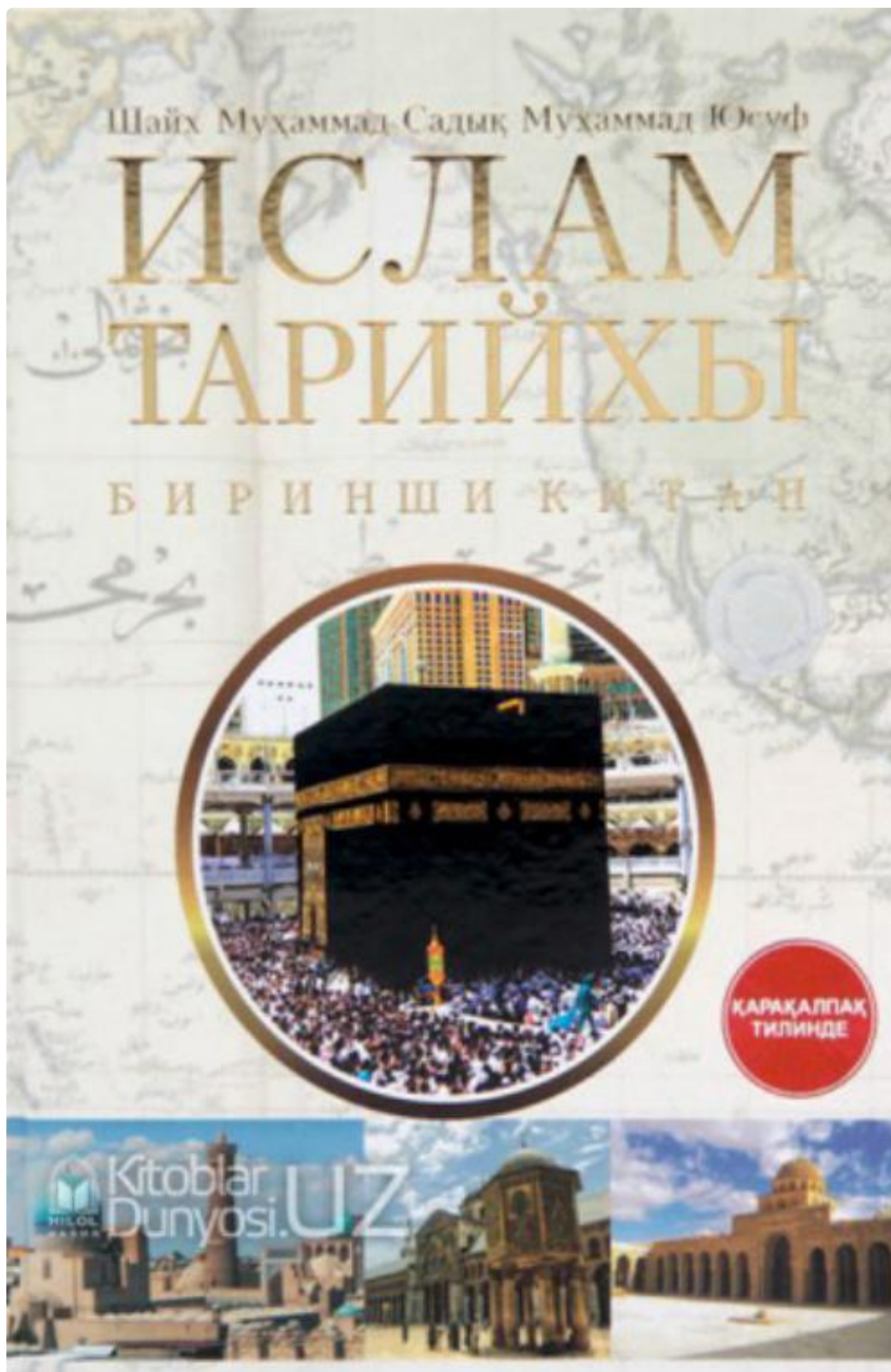

26. «Ислам тарийхы» 1-2-китаплар (қорақалпоқ тилида)

«Ислам тарийхи» 1-2-китаплар

(қорақалпоқ тилида)

Тарийх бәрше өткен әўладлардың өмир медресеси есапланады. Тарийх арқалы тирилер өзлери ушын пайдалы нәрсени үйренип, оған әмел қылады хәм де өзлерине зыян жететуғын нәрселерден хабардар болып, оннан шетте болады.

Ислам тарийхи дегенде, әдетте, Ислам мәмлекетлери хәм де мусылман халықлардың ўаҳий нәзил болған дәслепки дәўирден баслап, хәзирги күнге шекем болған тарийхи нәзерде тутылады. Бирақ, негизинде бул тарийх дүнья басланғанынан хәзирги, биз жасап турған ўақытқа шекем болған дәўирди өз ишине алады. Себеби, бул тарийх биринши инсан, биринши пайғамбар – Адам алайхиссаламнан басланады.

Шайх Муҳаммад Садық Муҳаммад Юсуф хәзиретиниң бул мийнети Ислам тарийхиның қысқаша баяны болып, автордың соңғы китапларынан бири есапланады.

Муаллиф: Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф

Таржимон: Шамсуддин Баҳауддинов

Нашриёт: «Hilol-Nashr» нашриёт-матбааси

Сана: 2021 йил

Ҳажми: 528 бет (I), 576 (II)

ISBN: 978-9943-7032-8-5

Ўлчами: 60x90 1/16

Муқоваси: қаттиқ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2020 йилдаги 6230-рақамли тавсияси ила чоп этилган

Мазмуны

Биринши китап

Сөз басы

Кирисиў

Қарақалпақша басылым ҳаққында

Биринши бап. Әйемги – Ислам шәриятынан алдыңғы тарийх ғаққында сөз

Биринши бөлим. Адамның жаратылыўы

Шис алайҳиссалам

Идрис алайҳиссалам

Халықлардың көшиўи

Екинши бөлим. Ирак пайғамбарлары хәм патшалықлары ғаққында

Нуҳ алайҳиссалам

Ирактағы Сумария мәмлекети

Ибраҳим алайҳиссалам

Ирактағы Аккад хәм Бабил мәмлекети

Ирактағы Ашурийлер мәмлекети

Юнус алайҳиссалам

Екинши Бабил

Калданийлер мәмлекети цивилизациясы

Парсы мәмлекетиниң цивилизациясы

Үшинши бөлим. Шам еллериниң нәбийлери хәм цивилизациялары

Лут алайҳиссалам

Исмайыл алайҳиссалам

Исҳақ алайҳиссалам

Яқуб алайҳиссалам

Юсуф алайҳиссалам

Сол дәўирдеги айырым цивилизациялар

Шам үлкесинен шыққан нәбийлер

Айюб алайхиссалам

Зулкифл алайхиссалам

Ильяс алайхиссалам

Ал-Ясаъ алайхиссалам

Юшаъ ибн Нун алайхиссалам

Хизқил (Хизқиял) алайхиссалам

Шамўил алайхиссалам

Даўыт алайхиссалам

Сулайман алайхиссалам

Ишаъя алайхиссалам

Байтул Мақдистиң ўайран болыўы

Европа цивилизациясының басланыўы

Бәний Исрайыл тарийхының даўамы

Зәкария алайхиссалам

Яҳя алайхиссалам

Ийса алайхиссалам

Төртинши бөлим. Мысыр нәбийлери хәм цивилизациялары

Фиръаўнлар цивилизациясы

Муўса алайхиссалам

Фиръаўнлардан кейинги Мысыр

Бесинши бөлим. Арабстан ярым атаўы

Баида араблар

Худ алайхиссалам

Солих алайхиссалам

Шуъайб алайхиссалам

Шуъайб алайхиссалам хәм оның қәўиминиң қыссасы

Бақия араблар

Араблардың Исламнан алдынғы сиясий тарийхы

Отырықшы араблардың патшалықлары

Яман патшалықлары

Арабстан ярым атаўы арқасындағы мәмлекетлер

Ҳижаз

Мәккәның пайда болыўы.

Исмайыл алайхиссаламның қыссасы

Пил жылы. Каабаны бузыўға урыныў

Фатрат заманы – еки пайғамбар аралығындағы дәўир

Нубуўўат хәм рисалаттың мәниси

Пайғамбарлықты Аллаҳ береди

Нәбий хәм расуллағға ийман

Пайғамбарлар – инсан

Пайғамбар – әпиўайы адам

Пайғамбарлар гүналардан пәк

Пайғамбарлар – аманатшыл

Пайғамбар ер адамлардан болады

Пайғамбарлар өз қәўими тилинде жиберилген

Пайғамбарлардың бир-биринен абзаллықлары

Пайғамбарлардың ўазыйпалары

Пайғамбарлардың мәжизалары

Екинши бап. Мухаммад саллаллаҳу алайҳи ўа салламның сийраты

Мухаммад саллаллаҳу алайҳи ўа салламның жеңилликлери

Пайғамбар саллаллаҳу алайҳи ўа салламның туўылыўы ҳәм шығысы

Емизилиўи

Хәзирети әмийнаның қайтыс болыўы

Атасы абдулмутталиб қарамағында

Әмекиси әбиў талибтиң қарамағында

Фузул питиминде қатнасыўы

Хадижаға үйлениўи

Мәккә халқының дин-диянаты

Каабаны қайта қурыў

Хиро үңгинде

Пайғамбарлықтың басланыўы

Ўаҳий, Қуран ҳәм пайғамбарлық

Расуллық ҳәм нәбийлик пенен ўаҳий нәзил болыўының басланыўы

Ўаҳийдиң үзилп қалыўы

Ең дәслепки мусылманлар

Ашықтан-ашық шақырыққа өтиў

Қураны кәриймниң адамларға тәсири

Ўалид ибн Муғийраның Қураны кәрийм ҳаққында айтқан гәплери

Мусылманлардың азапланыўы

Әбиў талиб – нәбий алайҳиссаламның қорғаўшысы

Нәбий алайҳиссаламға кәпирлер тәрәпинен қылынған усыныслар

Хабашстан хижраты

Ғабашстанға екнши ҳижрат

Нажашийдин мусылман болыуы

Ғамза ибн абдулмутталибтин

Исламға кириуи

Ғазирети умардын исламға кириуи

Ғамал

Мөжизалар талап етилиуи

Ғапалық жылы

Тоиф сапары

Жинлердин расулуллах саллаллаху алайхи уа салламға ийман келтириуи

Ғаж мәусиминде қатнасыуы

Ясриблилер менен ушырасыу

Биринши Ағаба байғаты

Исро ҳәм мераж уақыясы

Екинши Ағаба байғаты

Мусылманлардын Мадинаға ҳижраты

Ясрибке Исламның кириу себеплери

Ғижрат. Ислам мәмлекетин қурыу

Нәбий алайхиссаламды өлтириу ҳаққында мәсләхәт

Мәккәдан шығыу

Суроға ибн Мәлик қыссасы

Умму Мағбад қыссасы

Ғижраттын биринши жылындағы әхмийетли уақыялар

Нәбий алайхиссаламның Ясрибке кириуи

Ясрибтиң жаңа аты

Ислам жәмийетине тийкар салыў

Жаңа жәмийеттиң ең әҳмийетли негизлери

Урыс ҳәм ғазат ислери

Әскерий ҳәрекет басқышлары

Исламдағы биринши байрақ

Ҳижрий екинши жылдағы ғазатлар

Абдуллах ибн Жаҳштың жиберилиўи

Бадр саўашы

Урыстың басланыўы ҳәм оның нәтийжелери

Бадр саўашының әҳмийети

Еки жүзликлердиң жүзеге шығыўы

Кудрдағы бәний Сулайм ғазаты

Бәний Қайнуқоъ ғазаты

Ҳижрий екинши жылы болып өткен басқа ўақыялар

Ҳижрий үшінши жылдағы әҳмийетли ўақыялар

Уҳуд саўашы ҳәм оның себеплери

Уҳуд саўашы ҳаққында пикирлер

Ҳамроул Асад ғазаты

Ҳижрий төртинши жылдағы әҳмийетли ўақыялар

Ҳузайл қәўиминиң сазайын бериў

Әбиў Салама сәрийясы

Ражийъ ўақыясы

Биъру Маъуна ўақыясы

Бәний Назир ғазаты

Ұәделесилген Бадр ғазаты

Ҳижрий бесинши жылдағы әҳмийетли ўақыялар

Даўматул жандал ғазаты

Хандақ (Аҳзаб) ғазаты

Бәний Қурайза ғазаты

Ҳижрий алтыншы жылдағы әҳмийетли ўақыялар

Саҳра арабларының сазайын бериў

Бәний Мусталиқ ғазаты

Ифк ўақыясы

Ҳудайбия питими ҳәм Ризўан байъаты

Ҳудайбия питими ҳаққында

Ҳижрий жетинши жылдағы әҳмийетли ўақыялар

Патша ҳәм ҳәкимлерди Исламға шақырыў

Араб әмирлерине жолланған хатлар

Хайбар ғазаты

Басқа фатҳлар

Зәтур-Риқоъ ғазаты

Амр ибн Асс ҳәм Холид ибн ўалидтиң исламға кириўи

Қаза умра

Ҳижрий сегизинши жылдағы әҳмийетли ўақыялар

Муъта ғазаты

Зәтус-Салосил сәрийясы

Мәккә фатҳы

Мәккә фатхының әхмийети

Хунайн ғазаты

Тоиф ғазаты

Хижрий тоғызыншы жылдағы әхмийетли ұақыялар

Табук ғазаты

Ғазат хәм сәрийялар хаққында

Биринши исламый хаж

Елшилер жылы

Хижрий оныншы жылдағы әхмийетли ұақыялар

Хошласыў хажы

Хижрий он биринши жылдағы әхмийетли ұақыялар

Әхмийетли сәнелер

Мухаммад алайхиссалам пайғамбарлығының инсаниятқа кеңшилиги хәм оның таңқаларлық жақсылықлары

Пайғамбарлық хәм диянатлар тарийхындағы теңсиз хабар

Мухаммад алайхиссалам пайғамбарлығындағы мийримниң сан хәм сапа жағынан қуны

Мухаммад алайхиссаламның пайғамбарлығы инсаниятты бахытсызлық хәм апаттан сақлап қалған

Пайғамбарлықтың ұазыйпасы

Оның инсаниятты қутқарыў хәм бахытлы қылыўдағы орны. Пайғамбарлар әмелиниң тәбияты

Жәҳилият әсири хәм оның аўдарылыўға хәм өзін-өзи өлтириўге таярланыўының сүўретлениўи

Мухаммад алайхиссаламның пайғамбарлығы есабында жаңа әлем

Мухаммад алайхиссалам пайғамбарлығының алты инамы хәм олардың инсаният тарийхындағы тәсири

Пәк хәм рәушан таўхид ақыйдасы

Инсанияттың бирлиги хәм инсаният теңлигиниң тийкары

Инсанның хұрметли хәм уллылығының жәрияланыўы

Үмитсизлик хәм ырымшылыққа қарсы гүрес.

Инсанда арзыў-үмитти хәм өзине исеним руўхын пайда етиў

Дин хәм дүньяны жәмлеў, тарқалған сапларды хәм де саўдагерлер жәмәәтлерин бирлестириў

Мақсет хәм идея, әмел хәм гүрес майданын таярлаў

Жаңа әлем хәм инсанның туўылыўы

Ўаҳийдиң дәрежелери

Хәдис, хәдиси қудсий хәм Қуран

Ислам дини

Ийман – ақыйда

Ислам – шәрият

Ихсан – тариқат

Үшинши бап. Рошид халифалар дәўири

Кирисиў

Рошид халифалар дәўири хаққында улыўма сөз

Биринши бөлим. Әбиў Бәкир Сыддық разыяллаху анху

Мусайлима хаққында

Әбиў Бәкир разыяллаху анху әмелге асырған уллы ислер

Хәзирети әбиў Бәкирдиң қайтыс болыўы

Екинши бөлим. Умар ибн Хаттаб разыяллаху анху

Фатхлар

Хәзирети Умар разыяллаху анхұдың тынышлық жолындағы даңқлы ислери

Хәзирети Умар хәм илим

Социаллық тәмийнат

Кәмбағал шаңарақлардың социаллық тәмийнаты

Үшинши бөлим. Усман ибн Аффан разыяллаху анхұ

Ишки тараўлардағы хызметлери

Фитна

Төртинши бөлим. Әлий ибн Әбиў Талиб разыяллаху анхұ

Рошид халифалар дәўири ҳаққында пикирлер

Пайдаланылған әдебиятлар дизими

Екинши китап

Төртинши бап. Умаўийлер дәўири

Биринши бөлим. Бәний Умайяның тәрийпи

Умаўийлер халифалығы

Екинши бөлим. Бәний Умайя халифалары. Муаўия ибн Әбиў Суфян халифалығы

Умаўийлер дәўириндеги фатхлар

Язид ибн Муаўияның халифалығы

Ишки ўақыялар

Карбала ўақыясы

Харра ўақыясы хәм Мадинаны мубах санаў

Екинши Муаўия ибн Язид

Абдуллах ибн Зубайрдың халифалығы

Мухтар Сақафий хәрекети

Умаүйлер халифалығының қайта тиклениуи Абдулмәлик ибн Марўан

Ұақыялар

Абдурраҳман ибн Ашъас хәрекети

Ұалид ибн Абдулмәлик

Сулайман ибн Абдулмәлик

Умар ибн Абдулазиз

Язид ибн Абдулмәлик

Ұишам ибн Абдулмәлик

Ұалид ибн Язид ибн Абдулмәлик

Язид ибн Ұалид ибн Абдулмәлик

Ибраҳим ибн Ұалид ибн Абдулмәлик

Марўан ибн Муҳаммад

Умаүйлер мәмлекетиниң ыдырауы хәм аббасийлер мәмлекетиниң тиклениуи

Бесинши бап. Аббасийлер мәмлекети

Биринши бөлим. Аббасийлер мәмлекетиниң тиклениуи

Екинши бөлим. Аббасийлердиң биринши дәуири

1. Әбул Аббас Саффаҳ

2. Әбиу Жаъфар Мансур

3. Муҳаммад Мәхдий

4. Муўса Хәдий

5. Ұарун ар-Рашид

6. Муҳаммад Әмийн

Үстемлик ушын гүрес хәм Мухаммад Әмийннің жеңилиўи

7. Абдуллах Маъмун

8. Әбиў Исхақ Муътасим

9. Харун Ўасиқ

10. Жаъфар Мутаўаккил

Үшинши бөлим. Хижрий II әсирде ажыралып шыққан мәмлекетлер

Төртинши бөлим. Екинши аббасийлер әсири

Әззи халифалар әсири

Екинши аббасийлер әсири халифалары

Әхмийетли ўақыялар. Түрклердиң үстинлиги

Занжийлер қозғалаңы

Қарматийлер хәрекеті

Қарматийлердиң қулаўы

Буўайхийлер үстемлиги

Салжуқийлер үстемлиги

Хашшашийлер

Заллоқа саўашы

Иқлиш саўашы

Арк саўашы

Тайпалардың патшалары

Крестли атланыслар

Биринши крестли атланыс

Екинши крестли атланыс

Үшинши крестли атланыс

Төртінші крестли атланыс

Балалардың крестли атланысы

Бесінші крестли атланыс

Алтыншы крестли атланыс

Жетінші крестли атланыс

Сегизінші крестли атланыс

Крестлилерге қарсы урыслар

Крестли атланыслар мусылман әлеминің төменлеуіне тийкар болған себеп

Монғоллардың ұайрангершиликтен ибарат саўашлары ҳәм аббасийлердиң қулаўы

Бағдадтың ұайран қылыныўы ҳәм халифаның өлтирилиўи

Монғоллар басып алыўы мусылман әлеминің түскинликке түсиўиндеги екинши үлкен сыртқы себеп

Бесінши бөлим. Екинши аббасийлер әсириндеги әҳмийетли ғәрезсиз мәмлекетлер

Ҳижрий III әсирдеги мәмлекетлер

Хорасандағы таҳирийлер мәмлекети

Санъадағы яъфурийлер мәмлекети

Зубайдтағы зиядийлер мәмлекети

Табарстандағы зайдийлер (талибийлер) мәмлекети

Мысыр ҳәм Шамдағы тулунийлер мәмлекети

Иран, Ҳират, Маўарауннахрдағы саффарийлер мәмлекети

Маўарауннахрдағы саманийлер мәмлекети

Саъда ҳәм Санъадағы зайдийлер мәмлекети

Мысыр хәм Мағрибтеги убайдий-фатимийлер мәмлекети

Масул хәм Ҳалабтағы ҳамаданийлер мәмлекети

Бууайхийлер мәмлекети

Мысырдағы ихшидийлер мәмлекети

Биттихтеги Имран ибн Шахин мәмлекети

Ғазнауйилер мәмлекети

Алжир хәм Тунистеги зийрийлер мәмлекети

Масулдағы ақийлийлер мәмлекети

Тароблус хәм Ливиядағы зинатийлер мәмлекети

Асацийлер мәмлекети

Үлкен салжуқийлер мәмлекети

Алжирдеги Бәний Ҳаммад мәмлекети

Зубайд-Нажаҳия мәмлекети

Ҳалабтағы мирдасийлер мәмлекети

Андалусиядағы тайпалардың патшалары

Мағриб хәм Андалусиядағы муробитлер мәмлекети

Ямандағы Сулайхия мәмлекети

Бахрейндеги уюнийлер мәмлекети

Хорезмшаҳлар мәмлекети

Хорезм Маъмун академиясы

Адандағы Бәний Зурай мәмлекети

Санъадағы ҳамаданийлер мәмлекети

Кийфа қорғаны хәм Мардиндеги Артиқия мәмлекети

Дамашқтағы бурийлер мәмлекети

Ұжрий VI әсирдеги әхмийетли мәмлекетлер

Мағриб хәм Андалусиядағы муғаххидлер мәмлекети

Шам хәм Мысырдағы зангийлер мәмлекети

Ұиндстан хәм Аўғанстандағы ғурийлер мәмлекети

Ямандағы Бәний Мәхдий мәмлекети

Мысыр, Шам хәм Ямандағы айубийлер мәмлекети

Ұжрий VII әсирдеги әхмийетли мәмлекетлер

Аббасийлер мәмлекетиниң қулаўының негизлери хәм себеплери

Умаўийлер хәм аббасийлер дәўириндеги кризистинң жуўмағы

Алтыншы бап. Мамлуклер дәўири

Биринши бөлим. Мысыр хәм Шамдағы мамлуклер тарийхы

Теңиз мамлуклери әсири

Теңиз мамлуклери султанлары

Теңиз мамлуклери заманындағы әхмийетли ўақыялар

Бурж мамлуклери әсири

Буржий-черкес мамлуклер султанлары

Мамлуклер хукимдарлығы дәўирине жуўмақлаў

Екинши бөлим. Ислам үмметиниң мамлуклер дәўириндеги жағдайы

Араблар жазирасындағы жағдай

Ұижаз

Яман

Бәний Расул мәмлекети

Бәний Тахир мәмлекети

Ямама

Бахрейн

Оман

Португалиялылардың Оманға бастырып келиуі

Үшінші бөлім. Монғоллар және Ирак тарихы

Монғоллардың Ислам әлемі менен байланысы ең үлкен басшылары

Ирактағы Элхония мемлекеті

Ирактағы жалаирлар мемлекеті

Ирактағы қара қуюнлылар – бірінші түркмен шаңарағы мемлекеті

Ирактағы ала қуюнлылар – екінші түркмен шаңарағы мемлекеті

Темурийлер мемлекеті

Әмір Темурдың атланыстары

Темурдың мийрасхорлары

Төртінші бөлім. Мусылманлар Ҳиндстанда

Ҳиндстандағы Ислам әмірліктері

Ҳиндстандағы Ислам мемлекеттері

Мамлуклер султанлығы

Халжийлер мемлекеті

Туғлуқийлер мемлекеті

Хизрхония – сәйидлер мемлекеті

Лудийлер шаңарағы

Районлардың патшалары

Бесінші бөлім. Қубла-Шығыс Азия және атаулардағы Ислам

Исламның Малай және Индонезияға кируі

Малай ярым атауындағы Малакка қулағаннан кейін пайда болған патшалықтар

Ислам Филиппинде

Мусылманлар Қытайда

Қытайда монғол әсири

Ислам Мальдивте

Алтыншы бөлім. Мағриб, Андалусия хәм Батыс Африка

1. Мағриб мәмлекетлери Мароккодағы маринийлер мәмлекети

Бәний Ұаттос мәмлекети

Орайлық Мағриб хәм Алжирдеги Бәний Зайян мәмлекети

Тунистеги ҳафсийлер мәмлекети

2. Африка 306

3. Андалусия 309

Гренададағы Бәний Наср мәмлекети (Ал-Аҳмар)

Жетинши бап. Усманийлер дәуири хәм хәзирги ўақ

Биринши бөлім. Усманийлер мәмлекетиниң тарийхы

Анадули усманийлерден алдынғы дәуирде

Усманийлер мәмлекетиниң халифа хәм султанлары

Усманийлер халифалығының күш-қүдиретли дәуири

Усманийлер халифалығы хәлсиреў әсирлеринде

Хәлсиреў әсириндеги ең әхмийетли ўақыялар

Усманийлер империясының қулаў басқышлыры

Султан Абдулхамид II ибн Абдулмажид

Мустафа Камал Ататүрк

Екинши бөлім. Усманийлер дәуірінде Ислам үлкелерінің аўхалы
Арабстан ярым атаўы, Шам хәм Ирак

Ҳижаздағы ашрафлар

Ашраф Ҳусайн ибн Әлий ибн Муҳаммад ибн Аўн

Саудийлер мәмлекетінің шөлкемлестірилиўи

Кувейт

Баҳрейн мәмлекетінің тарийхы

Әҳли Халифа шаңарағы

Қатар мәмлекетінің тарийхы

Қатардағы Әҳли сәнийлер мәмлекети

Әҳли Сәнийдің хәкімлери

Бирлескен Араб Әмирликлери

Омандағы жағдайлар

Яърубийлердің үлкен патшалары

Омандағы Әҳли Бусаъид мәмлекети

Бусаъидийлердің ең үлкен султанлары

Яман

Ирак

Шам еллери

Шамдағы Европа колониялығы

Үшінши бөлім. Африканың орта әсирлер тарийхы

Нил ойпатлығы, Мысыр хәм Судан

Әлийбек хәрекеті

Францияның Мысыр хәм Шамға хұжими

Мухаммад Әлий

Судан

Мағриб еллери

1. Ливия

2. Тунис

3. Алжир

4. Мағриб

Батыс Африка

Орайлық Африка

Шығыс Африка

Төртінши бөлім. Орта Азия. Монғол мәмлөкетиниң қалдықлары. Қытай хәм Ҳиндстан ярым атауы

Ирандағы жағдайлар

Ауған елиндеги жағдайлар

Ҳиндстандағы жағдайлар. Ҳиндстанда Бабурийлер императорлығы

Захириддин Мухаммад Бабур

Кейинги бабурий императорлар. Хумаюн шах

Жалалиддин Акбар

Жәхәнгир

Шахжәхән

Аврангзеб (Аламгир)

Бесинши бөлім. Қубла-Шығыс Азиядағы жағдайлар

1. Индонезияның исламый патшалықлары. Атча патшалығы

Ява атауындағы Димак патшалығы

Батыс Явадағы Бунтан патшалығы

Матарам патшалығы

Мукассардағы Ғуўа патшалығы

Филиппиндеги жағдайлар

Мусылманлар кризисиниң үшінши ең аянышлы сыртқы себеби – колонизаторлық саясаты

Колония хәм бағынышлылық жағдайында мәнаўият

Мусылман әлеми колония тәсиринде

Мысыр Британия колониясы астында

Миллий азатлық хәрекетлери

Сегизинши бап. Бүгинги күндеги Ислам әлеми

Биринши бөлим. Бүгинги күндеги Ислам әлеминиң тәрийпи

Екинши бөлим. Ислам әлеминиң хақыйқатлығы хаққында пикирлер

Үшинши бөлим. Ислам Бирге Ислесиў Шөлкемине ағза мәмлекетлер

Албания

Аўғанстан

Бангладеш

Бахрейн

Бирлескен Араб Әмирликлери

Бруней

Буркина-Фасо

Бенин

Габон

Гаяна

Гамбия

Гвинея

Гвинея-Бисау

Алжир

Жибути

Индонезия

Иордания

Ирак

Комор атаўлары

Кувейт

Ливан

Ливия

Мавритания

Малайзия

Мальдив

Мали

Марокко

Мысыр

Нигер

Нигерия

Пакистан

Саудия

Сенегал

Сирия

Сомали

Судан

Суринам

Тунис

Чад

Оман

Қазақстан

Яман

Тәжикстан

Түркменстан

Түркия

Өзбекстан

Қырғызстан

Камерун

Кот-д-Ивуар

Мозамбик

Палестина

Сьерра-Леоне

Того

Уганда

Әзербайжан

Иран

Қатар

Түсіндірме сөзлик

Пайдаланылган әдебиетлар дизими